

قائىمىي اۆمىرلەپ تەتقىقات قانۇننامىسى

اھىز - ھەرتە گىلەر

3

شىنجاڭ خالىق باسپاسى

قازاق ادبىيەتىنىڭ قازىناسى

اڭىز - ەرتەڭلەر

شىنجاڭ خالىق باسپاسى

۲۰۰۸ ۋىرجى

图书在版编目(CIP)数据

民间故事与传说 .3: 哈萨克文/布尔力克 编. 乌鲁木齐:
新疆人民出版社, 2008.11
ISBN 978-7-228-12045-1

I. 民... II. 布... III. — 哈萨克族 — 民间故事 — 作品集 — 中国 —
哈萨克语 (中国少数民族语言) IV. I277.3

中国版本图书馆 CIP 数据核字 (2008) 第 178659 号

责任编辑:阿布都哈依木
责任校对:马吾提
封面设计:夏提克

中国哈萨克民间文学大典 —
故事与传说 (哈萨克文)
(3)
布尔力克 编

新疆人民出版社出版
(乌鲁木齐市解放南路 348 号 邮政编码: 830001)
新疆新华书店发行
新疆八百印务有限公司印刷
880×1230 毫米 32 开本 10.25 印张
2008 年 11 月第 1 版 2008 年 11 月第 1 次印刷
印数: 1 — 3000

ISBN 978-7-228-12045-1 定价: 15.00 元

از ۇلتتاردىڭ تاڭداۋلى كىتاپتاردىن شىعارۋعا ارىنالىغان مەملە-
كەتتىك قارجى ارقىلى دەمەلگەن نىشان

全国少数民族出版资金资助项目

جاۋاپتى رەداكتور: ئابدىقايىم زىكرىيا ۇلى
كوررەكتور: ءماۋلىت ءشارىپ ۇلى
مۇقاباسىن جوبالاعان: شاتتىق اگسا

قازاق اۋىز ادەبىيەتىنىڭ قازىنىسى —

اگىز — ەرتەگىلەر

(3)

باسپاغا داينىدىغان: بىرلىك ناۋكەن ۇلى

*

شىنجاڭ حالىق باسپاسى باستىردى

(ئۆزىمىز قىلالى، وختۇستىك ازاتتىق كوشەسى، 348 - ۋىلا)

شىنجاڭ شىنخۇا كىتاپ دۇكەنىنەن تاراتىلدى

شىنجاڭ باباي باسپا ستەرى شەكتى سەرىكتىگىندە باسلىدى

فورمات 1/32 880×1230، 10.25 باسپا تاباق

2008 - جىل، قاراشا، 1 - باسپاسى

2008 - جىل، قاراشا، 1 - باسلىۋى

تىراجى: 3000 — 1

ISBN 978-7-228-12045-1

باعاسى: 15.00 يۋان

باسپادان

قازاق حالقىنىڭ اۋىز ادەبىيەتى ءوزىنىڭ كوركەمدىك -
يدەيالىق نارىمەن، ەستەتيكالىق قۋات - تەگەۋرىنىمەن، ءتۈر -
جانرلارنىڭ بولدىعىمەن، تاقىرىپتىق جانە سىۋجەتتىك
بايلىعىمەن، قوعامدىق - الەۋمەتتىك جانە تارىيەلىك تەرەڭ ءمان -
مازمۇنىمەن ەرەكشەلەنەدى . ول كۈنە تاس داۋىرىندە پايدا بولپ،
تۈركىلىك تۈستى باستان كەشىرگەن، ودان بەرى دە قازاق
حالقىنىڭ قالىپتاسۋ تاريحىمەن بىتە قايناسپ، بىرگە جاساپ
كەلە جاتقان تەڭدەسى جوق رۋحاني مۇرا. ول بايرعى اتا -
بابالارىمىزدىڭ نانم - سەنىمدەرىنەن، تاريحىنان، تۇرمىس -
تىرشىلىگىنەن، اسىل - ارمانى، بىيك مۇراتىنان جان - جاقتى
مالۇمات بەردەدى ءارى ۇلتتىق رۋحاني مادەنيەتتىڭ عاسىرلار
تىزبەگىندەگى تاريحي وزگەرىسىن، ەتنيكالىق سانامەن قارايلاس
ءجۈرپ وتكەن جولدىن دا كوز الدىمىزعا ەلەستەتە الادى . اۋىز
ادەبىيەتىنىڭ شىعارۋشىسى دا، تاراتۋشىسى دا، تىڭداۋشىسى دا -
حالىق. سوندىقتان ول شىن مانىندە، حالقتىڭ ءوز ەنشىسى
بولپ تابىلادى . ياعني اۋىز ادەبىيەتى - حالىق
شىعارماشىلىعىنىڭ ايرىقشا سالاسى، اۋىزشا شىعارىلىپ، اۋىزشا
تاراعان كوركەم ادەبىي تۈنىدىلاردىڭ جيىنتىق اتاۋى. سونىمەن
بىرگە عىلىم مەن مادەنيەتتە «حاللىق شىعارماشىلىعى»،
«حالقتىڭ اۋىزشا ءسوز ونەرى» دەيتىن اتاۋلار دا وسىعان جاقىن
ماعىنادا قولدانىلادى. 1846 - جىلى اعلىشىن عالىمى ۋىليام
تومس ۇسىنعان فولكلور (اعلىشىنشا حاللىق دانالىعى) ءسوزى دە

اۋىز ادەبىيەتى ئاتاۋى ءۇشىن حالقارالىق عىلمىي ئاتاۋ رەتىندە قاپىلدانغان. بۇلاردىڭ قاي - قايسىسى دا ءبىرىنىڭ ورنىنا ءبرى قولدانىلىپ كەلەدى. باتىس ەۋروپا، امەرىكا، اۋسترالىيا حالقتارىنىڭ ءعىمىندا بۇل ءسوزدىڭ ماعىناسى تىم اۋقىمدى، ول حالقتىڭ كىم - كەشەك، قۇرال - جابدىق، ادەت - عۇرىپ، تۇرمىس - سالت، نانىم - سەنىم، سونداي - اق، ءتۇرلى كوركەمونەرىن (پوەزيا، مۇزىكا، ءبى، ويۋ - ورنەك، توقما ونەرى، ت. ب) تۇتاستاي ئاتاۋ ءۇشىن قولدانىلادى. بۇل جاعىنان العاندا ول تەك اۋىز ادەبىيەتىن عانا ەمەس، «ەتنولوگيا»، «ەتنو مادەنيەت» دەيتىن ءعىمدارمەن دە ساباقتاسىپ، ماعىنالاسىپ جاتادى. قازاق ادەبىيەت تانۋ عىلىمىندا «اۋىز ادەبىيەت» دەگەن ءعىم دا «فولكلوردىڭ» وسى مانىمەن ساباقتاس دەپ قاراۋعا ابدەن بولادى. بۇلار ءبىرىن - ءبىرى تولىق سىپاتتاي بەرەدى. اۋىز ادەبىيەتىن زەرتتەيتىن عىلىمدى «فولكلور» دەپ ئاتاۋىمىزدا وسىعان بايلانىستى.

ءبىز وسى ۇستانىمدى باسشىلىققا الا وتىرىپ، قازاق ادەبىيەتىنە ەڭبەك سىڭىرگەن ءبىر ءبولىم عالىمداردى نەشە مارتە شەكە ءتۇيىستىرىپ «قازاق اۋىز ادەبىيەتىنىڭ قازىناسى» دەگەن فولكلور ئاۋىزىنا سىيمدى تاقىرىپتا ۇلاسىپالى كىتاپ شىعارۋدى مىندەتكە الدىق. ماقسات — فولكلورعا جاتاتىن دۇنيەلەردى شاما بار تولىق قامتىۋ. ويتكەنى، كوشپەلى قوعامدا فولكلور بەلگىلى ءبىر ەۋەمتىك توپتىڭ عانا شىعارماشىلىعى ەمەس، جالىپى حالقتىڭ حانى مەن قاراسىنا، باتىرى مەن بىيىنە، بايى مەن كەدەيىنە ورتاق ونەر، امبەگە تيەسەلى مۇرا. سول تۇستا بۇكىل قوعام اۋىزشا ونەر مەكتەبى بولدى. وسىعان لايىق اۋىز ادەبىيەتىنىڭ جۇگى دە وراسان زور بولدى. حالقتىڭ تاريحي زەردەسى، فيلوسوفىيالىق وي - تۇيىندەرى، پەداگوگيكالىق

تاجىرىيەسى، ادامگەرشلىك ولشەمدەرى، كاسپىتىك ادەبىيەتكە
«تان كوركەمدىك سۇرانستارى، تەاتىلىق ونەرگە تيەسەلى ەسەسى
اۋىز ادەبىيەتىنە جۇكتەلدى. «س جۇزىندە اۋىز ادەبىيەتىنىڭ
ارالاسپايتىن سالاسى قالعان جوق. «بىز بايىرىعى اتا -
بابالارىمىزدىڭ وسىنداي ونەر مەكتەبىنەن جارالعان بارلىق
دۇنيەلەرىنىڭ باسەن بىرىكتىرىپ جالپى حالىققا، كەلەر ۇرپاققا،
زەردەلى زەرتتەرمەندەرگە تابىس ەتۋ ماقساتىندا «قازاق اۋىز
ادەبىيەتىنىڭ قازىناسىن» الدارىڭىزعا تارتتىق.

قازاق اۋىز ادەبىيەتى ۇلكەن تۇلعالار باسپا «سوز بەتتەرىندە
جارقى كورىپ بولدى. «بىراق، «الى دە شاشىراندى كۆيدە. رەفورما
جاساپ، ەسك اشۋدان بەرگى 30 جىل بويى شىنجياڭ حالىق
باسپاسىنان اڭىز - ەرتەگىلەر، قارا ولەڭدەر، قىسا - داستاندار،
قازاق ەمشىلىگى، دەنە تارىيە، ۇلتتىق اس - تاغامدار، ت.ب.
فولكلورعا قاتىستى دۇنيەلەر ۇزبەي جارقى كورىپ كەلەدى.
1979-جىلدىن باستاپ «شالەين» جۇرنالىن شىعارىپ اۋىز
ادەبىيەتىنىڭ العاشقى سونى مۇرالارىن جىناپ، تۇڭغىش توپتا
باسىلىم كورسەتتى. «بىز بۇل جولى وسى نۇسقالاردى نەگىزگە
الا وتىرىپ جانە ەلىمىزدىڭ «شى - سىرتىندا باسلىم تاپقان
نۇسقالارىن سالىستىرۋ، سارالاۋ، تولىقتاۋ، رەتتەۋ ارقىلى
جانرلار بويىنشا جۇيەلى قۇراستىرىپ وتىرمىز.

قازاق اۋىز ادەبىيەتىنىڭ «تۇر - جانرلارى مول جانە كۆردەلى
بولىپ كەلەتىندىكتەن جانرلىق جاقتان «بولۋ بىزگە قىيىندىق
تۋدىردى. «تۇرلى تانىمدار ارا تالاس - تارتىستان سولق اقىندار
ايتىسى، اڭىز - ەرتەگىلەر، باتالار، جاڭىلتىپاشتار، جۇمباقاتار،
جىراۋلار جىرلارى، زالك - جارعىلار، كۈلدەرگىلەر، قارا
ولەڭدەر، قىسا - داستاندار، ماقال - مائەلدەر، مىسال -
تامىسلەر، تۇرمىس - سالت جىرلارى، ۇلەسكەرلەر، ۇلتتىق

ويندار، خالق اندەرى، شەجرە، شەشەندىك سوزدەر دەپ ون
 سەگىز توپقا جىكتەدىك. علمىي بولۇپ جاعىنا قاتاق تالاپ
 قويغانمىزبەن كەيىنر وقشاۋ قالاتىن جانرلاردى وسى توپتىڭ
 نىعايلى بىرىنە تەلىدىك. مىسالى: ميفتەرگە قايسىلار جاتادى،
 اغىزدارعا قايسىلار جاتادى دەگەن سياقتى ماسەلەرگە كەلگەندە
 پىكىر بىرلىگىنە كەلە المەندىقتان «اغىز - ەرتەگىلەر» دەگەن
 بىر اتپەن جىبەرىپ نىعاينا قاراي ورنالاستىردىق. ماقال -
 ماتەلدەر بۇدان بۇرىنقى باسلىمداردىڭ جانە شەتەلدەگى
 باسلىمداردىڭ بارىندە تاقىرىپتارعا بولىنگەن، بىراق، مۇندايدا
 ماقال - ماتەلدەر وتە كوپ قايتالانادى، ويتكەنى، قازاقتىڭ بىر
 ماقالى بىرنەشە ماعىنا بەرىپ، بىرنەشە تاقىرىپتى قامتىدى.
 سوندىقتان بىز الفاۋىت تارتىپكە سالىپ (بىرىنشى جولدىڭ
 بىرىنشى دىبىسىن نەگىزگە الىپ) شىعاردىق. خالق اندەرىنىڭ
 قاي بىرىن الساق تا تۇلىۋ اغىزى، تاريحى بار ءارى خالىقتىق
 قاسىيەتى بويىنشا كوپ ءاريانتى. بىز خالىق اراسىنا ەڭ كوپ
 تارالغان بىر نەمەسە بىرنەشە ءاريانتىن نەگىز ەتتىك. سونمەن
 بىرگە مۇمكىندىگىنشە ەڭ بايرىعى نۇسقاسىن الۋدى ولشەم
 ەتتىك. ال، بەتاشار مەن باتالار تومىنا دا وسى ءۇردىستى
 ۇستاندىق، نەگىزىنەن خالىقتىق سىپات العان تۇندىلاردى
 بەردىك. قالعان پىكىردى وقىرمان ءوز قولدارىنا العان سول
 ايتار دەپ وسى بويىنشا باسۋعا كەلىستىك.

شىنجاڭ خالىق باسپاسى
 2008 - جىل، شىلدە

مازمۇنى

- 1..... وسەردىڭ تولەندى قايتارىپ الۋى
- 12..... پاتشا مەن اعاششى
- 14..... پىشكىشى
- 18..... ساياتتا
- 20..... سابالاق
- 32..... سۇراتقان خان اقماق پا، سۇرلغان سەن اقماق پا
- 33..... سىبىزغىشى اقمىجان
- 37..... سىيرىشباي بالۋان
- 42..... سايبولات سايى
- 43..... ساراتان زاۋزلا
- 44..... سارى ۈكى دارىغان سامەنبەت
- 49..... سىنشى
- 69..... ساىماقتىڭ سارى وزەنى
- 71..... سەل (1)
- 71..... سەل (2)
- 72..... سىبىزغىنىڭ تەگى
- 74..... تورعايتى اۋليە (1)
- 77..... تورعايتى اۋليە (2)
- 79..... توپاي قاجى
- 83..... تورت باتىردىڭ جورتۇغى
- 90..... تولە ءبيدىڭ ون ءسوزى
- 93..... تۇرا بىدە تۇعان جوق

- 100..... تەگىندە جەتە تىلدەۋ
- 101..... تاس ۇڭگىردە
- 106..... تاسقا اينالغان اغشى
- 108..... تىلدەۋلى باي
- 109..... توقتار قوجا
- 112..... تىنىدىنڭ سارى قۇسى
- 124..... تەلقوڭىر (1)
- 125..... تەلقوڭىر (2)
- 133..... ۇلىقپان حالىم تاعىلىمدارى
- 137..... ءۇش اغشى مەن الدار كوسە
- 138..... ءۇش ءجۈز
- 139..... شانشقۇل
- 142..... شويىباي باقىسى
- 144..... شىڭخىس تاۋى
- 145..... شىنبايدىڭ ايۋمەن ايقاسى
- 147..... شەگەباي بالۋان
- 150..... شالىمىرداعى قۇلىپتاس
- 151..... شاقابايدى جانتەكەيگە ۇران بولۋى
- 153..... نىزار
- 154..... نىزىشلى نىعمان
- 159..... اق وتاۋ
- 169..... التىن ايدارلى بالا
- 174..... اقساق باقا
- 180..... اققۇبا جىگىت
- 189..... اۋەزخاننىڭ قىرىق ۇلى
- 194..... اقساق بۇرسىق

- 203..... ۋىرۇق مەرگەن
215..... ۋى استىندەلى ۋىبارشا سۇلۇ
226..... التىن ات
231..... التىن بالق
239..... اقباي
250..... اسان باتىر
254..... التىن ساقا
259..... الپەمىش
271..... بالا خان
280..... بارىنەن ابزال
291..... بوز اتتى بوران باتىر
295..... بەكبولات
301..... بۇرگە تەرىسى
313..... دولىدان پەرى بەزىپتى

وسىردىڭ تولىندى ① قايتارسىپ الۋى

1885 – جىلى «تاۋىقتىڭ ەگىز جۈتى» ② بولدى. «ساراتان – زاۋزا» ③ جاماندىغىنا بولسىپ، قاپالاق تاپ جاۋعان قالىڭ قار ءۇش تاۋەلىككە سوزىلىپ، تەرىسىنەن قايرىعان ايازبەن وزەننەن جايلاۋ وتكىل شىعارىپ بارىپ ايىقتى، جۈتپەن السىپ جۈدەگەن ەل سۈزەكتەن تۇرعانداي سوزىلىپ، شىلدەنىڭ ايامىندا ۇشكوكسايعا ④ شۇق قونىپ جاتتى. قورالى قوي، ءۇيرىلى جىلقىنىڭ ءتارىپىن عانا قالدىرعان ويلىغان جۈت ەل بەرەكەسىنە وي سالعانداي قونىس تالاسى مەن ءورس تالاسى اركىمنىڭ ەسىنەن ازىرگە ۇمىت بولعان سەكىلدەنەدى. كوك سولسە بۇنىن ەندى – ەندى بەكىتكەن اياقتى مال – جاننىڭ ارقاسىن كۈن شالىپ، كوڭىلى تەتىك تارتىپ ەس جيا باستادى.

تورە تۇقىمدارى بۇل زاماندا تاعىنان تايماسا دا ەرتىس وزەننىڭ ورتا وىرتقا تارماق تامىرىنداي بولعان ءۇش وزەننىڭ ⑤ سۋىن شىكەندەردەن ءامىرى السىرەپ، شەڭگەلى بولساڭداغان كەز بولسا كەرەك. تورە تاعىنىڭ ءتورت تارابى

① تولىن — قابانىڭ ۇلكەن ساز جايلاۋىنا شەكارالاس جەر. ول بۇرىن وسىردىڭ جايلاۋى ەكەن.

② تاۋىقتىڭ ەگىز جۈتى — سول تاۋىق جىلى ەكى رەت جۈت بولعان. مۇنى «ەگىز تاۋىق جۈتى» دەپ اتايدى.

③ «ساراتان — زاۋزا» — كوكتەمدە كەلەتىن امالداردىڭ ءبىرى.

④ ۇشكوكساي — بۇرىنقى قابانىڭ جايلاۋى.

⑤ ءۇش وزەن — قابادامى ەرتىسكە قوياتىن قاپا، القابەك، بىلەزىك وزەندەرى.

[illegible]

ەلى ءۇشن تالاي تارتىستا تابانى تايماي، قىزىل ئەتىلىدىك
وتكىر قانچارىمەن ادبەتسىز وكتەم بېلىكتىڭ كىسەنىنى
قىيغان، تلغى مەن ئاجامسى بولماسا دا تالماۋ جەردەن بىر
قلمىپ تۇسىرمەي قويمايتتىن جۈرەكتى، تۇراشلى «قارا بى» —
وسەر سول ءوز ءوگىرىنىڭ تىزگىن ۇستارى بولىپ
تانلايتتىن. قىرىقتىڭ قىرقاسنان اسىپ تولىسقان ول ءار
نەگە وي جۇگىرتىپەي لەبىز بىلدىرمەيتتىن، ارتتىن جيا
ۇستاپ، الدىن كەڭىنەن شارلاي بىلەتتىن. وسىندا ي سىر
مىنەزدى، سالماقتى جان بىر كۈندەرى ايرىقسا شىرىقتى.
ءۇش جىلدىڭ الدىندا ۇلكەن تولەندى سۇراپ جايلاعان

① جاريولدى، شىبارايىمىر — رۇۋىتىقار، ولار نىگىزىنەن قابانىڭ باتىس جەمىن مەكەندەگەن.

② «ۋش باتر» — جورىنتاي، بايجوما، كوشتەگەن.

③ قوبدا — سمرت موڭغۇلىيا جەرى. سول كەزدە قابادان اۋعان دۈزىك رۇي قوبدا اسىپ كەتكەن.

اتفا

① سارنوقتا — مانچيڭ ھاندېغىنىڭ اسكەرى مەنەتتىن جازامدى اتالغان — سالىمى. مەنەتتىن

بۇقات تورە^① بىلىتىر ەسكەرتۈسىز ەرتە قونىپ قالغاندىقتان
كەلەر جىلى كەلمەيتىن بولسپ، وسەردەن تەكتەۋلى بەكىم
الغان ەدى. يىىل جانە سۇراقسىز كەلىپ قونىپ الغان بۇقاتقا
كوشىپ كەتۋ تۇرالى ادام جىبەرگەن وسەر:

— ارغا بارسپايىق، اعايمىشلىق مىزدى سىلاپ
جايلاۋىمىدى بوساتىپ بەرسىن، — دەسە، تۈرە:

— بىرگەم تىگەن جۇرتىمىنان ەندى قونىمىس اۋدارا
المايمىن، مەنى وسەر بىلمەيدى، بۇل جەلدەن كەرەيدىڭ
تورەگە قونىسى. تورەنىڭ جۇرتىنا ءۇي تىگىپ، وشاعىنا وت
جاعاتىن قازانى قايدا ەكەن، ەكى سازدان اسىپ نەسى سىمىي
بارادى. جىل ايلانىپ كوك سالىعان قونىسىمىنان مەنى
كوشىرگەندە جۇرتىما وسەر كەپەشتەپ تارى ەكپەكشى مە؟
قارانىڭ تورەگە بىلىك ايتقانىن كورگەنىم وسى، — دەپتى.
بۇقاتتىڭ مۇنداي زىلپاۋىر يىغىلىنان حابارلى بولغان وسەر:

— اتەگەن — اي! تۈرە دەپ سالاۋاتىڭىز سىلاپ ھەدىم، قاقپاننىڭ قۇرۇپ، قانجارىڭىز قايراپ وتىر ھەنسىڭ — اۋ، كەشەگى ۋور التايدىڭ «سارۋىنا شاپتىمرعان بولتىمىڭىز».

ھەندەشە، سول قۇرغان قاقپاننىڭ وزىڭ شاپتىمىز، — دەيدى.

تولعامدى وي قوربتىندىسىنا شتەي بەكىگەن وسەر شىبارايعەر ەلىنىڭ سول كەزدەگى ەكى ايدارلى تەنتەگى كارىباي مەن تايعارانى شاقىرتادى. تۇتقىل شاقىرتۇدىڭ كۇدىگى ەكەۋىنە ءبىر سۇمدىقتىڭ بولعالى تۇرعانىن شتەي سەزدىرسە دە، وسەردىڭ ۇيىنە كىدىرىسسز كەلەدى. قىسقا دا شورت قاپىرلەن امان - سالەمنىڭ سوڭىندا سالماقتىڭ اۋىرلاۋ بولاتىنىن اڭعارعان سۇڭىلا تايعارا ەجەلگى ادەتىنشە

① بۇقات تۈرە — قازاقستاننىڭ قازىرگى مارقاكول اۋدانىنا قارايتىن ەرتەدەگى قاراتاى ەلىنىڭ

تورہ سی۔

سىلتىدەي تىنىپ، تۇنجىراپ وتىرادى. تولىسىپ بىتكەن
اۋىر دەنەسىن تىك ۇستاپ، اق شاعى كويلەگىنىڭ كەڭ - مول
جەڭگىن شىنتاعىنا دەيىن تۇرىنگەن وسەر شارالى، وتتى كوزىن
اۋدارماي ەكەۋىنە قارالغان كۈيى ەبر ەسات تىنىپ وتىرادى دا :

— كوتەر باستارىڭدى، نەگە ەمۇسلىرىسىپ مۇلگىپ
وتىرسىڭدار؟ ايتشى ەكەۋىڭ، اياق جەتەر نايمان، كەرەي
ەلىندە جورىتىلغان جەرىڭ قالدى ما؟ ارانى اشىلغان ەناپىسىز
مۇندار، تەكتەۋىسىز نەسىبە قۇپ، قوراڭا قوي سالمادىڭ،
اىپقا جىعىپ ەسەلەپ توعىز تارتىرساڭ دا، «قوي» دەگەن
تىداۋعا كونبەدىڭ، ەر نامىسى سەندەردى قورعايمىز دەپ، ەلىڭ
اىپتىڭ تولەمىنەن جان باعىپ وتىرعان ەبر - ەبر اتتارىنان
دا ايرىلۋعا اينالدى. تاسىيكە مەن قۇلانبايدىڭ^① وسى قىستاعى
جوعىنىڭ ەجىپ ۇشى تاغى دا سەنىڭ ماڭايىڭنان كورىنىپ
وتىر. ولار وزىڭنەن زورعا شاعىنادى. كۈنى ەرتەڭ كەسىمى
موينىڭا مىنسە قايدا قاشىپ قۇتىلاساڭ، قاسام ەشىپ، جانىن
بەرمەسە جۇرتتان شىققان ەل نەسىن بەرەدى؟ مەن سەندەردى
ەندى قورعاپ، نە كادەمە جاراتىپ اقتىمىز سالامىن، وسىنىڭ
ارتىن ويلاساڭ نەتەر، ەتاۋبا قىپ تىيلىمادىڭ، ەكەۋىڭنىڭ دە
كوزىڭ جوعالادى، ەبلىدىڭ بە؟ — دەپ ەبر توقتايىدى.
سۇراقتىڭ سالماعى بارغان سايىن اۋىرلاپ، كەسىمنىڭ ارقاۋى
قاتايغان سايىن، تالاي رەت الدىن كورسە دە مۇنداي ەتۈيلىپ،
شىراۋىن كەزىكتىرمەگەن تايعارانىڭ جانى تۇرشىگىپ كەتتى.
ەارقانداي ەستى وڭايلىقپەن موينىنا الا قويمايتىن قاساڭ
مىنەزدى كارىباي كوزىن جۇمعان كۈيى:

— قولى ۇستاپ، كوزى كورىپ پە ەكەن؟ — دەپ كۈڭىڭ
ەتەدى. وسەردىڭ بۇل جولعى ەزىلدى قاھارى كولەنەڭ كەلگەن

كىمدى بولسا دا وڭدىر ماسىن بىلگەن تايعارلار كارىبايدى
 ەتەگىنەن تارتىپ قالىپ، وسەرگە:

— تاقسىر، جاتقا تىزگىندى بەرمەڭىز، ولمىگە بولسا دا
 ءوز قولىڭىز بەن بۇيرىڭىز، قۇداي كەشسە، كۇنامىزدى
 كەشەرىڭىز! جوقشىلىق جانعا باتقان سوڭ جاتىپ ولگەنشە،
 جورتىپ ءجۇرىپ ولەيىك دەگەندەي بولىپ ەدىك، — دەپ
 جۇرەلەگەن كۇيى وسەردىڭ الدىنا تىماعىن تاستاپ، الاقاننى
 جايىپ وتىرا قالادى.

— ايتقاننىڭ شىن بولسىن، قۇر اۋىزشا «قويامىن» دەپ
 قۇدايدى دا، ەلدى دە تىلاي الدادىڭ. مەن كەشكەنمەن ەل
 كەشپەيدى، باسىن ۇستاپ تۇرسا ارتمىن كەسىپ اكەتەتىن
 ادەتتىڭ، ەرتەڭ جۇرەگىڭ قارايىلان كۈنى تىلعى دا جىنىنىڭ
 ۇستاماي ما؟ ءتاۋباغا كەل، قايتالاساڭ سوڭىنىڭ قالاي بولارى
 ەسىڭدە ءجۇرسىن، كانە، بارمايىڭدى اكەل! — دەپ قانداۋىرىن
 سۇرىپ الىپ، كوبەسىن شەتىپ قان شىعارىپ، الاقان جايىلان
 تايىعارعا سەرت باتاسىن وسەر وسىلاي جاسايدى. قاتالڭ
 تەجەمنىڭ سىنىمنا ارەدىك كەڭىپ قالعان كارىبىلى مەن
 تايىعارانى ءبىر شولىپ قاراعان ول اشۋدىڭ القىنىن باسىپ،
 قىمىز قۇيدىرا وتىرىپ:

— ەكەۋىڭ ايتقاندى سىتەيمىز دەگەنىڭ راس بولسا، ەل
 نامىسى ءۇشىن ءبىر جۇمىسقا جۇمىسايىن ۇعىپ وتىرىڭدار،
 ۇلكەن تولەندى الدىڭعى جىلى سۇراپ جايلاغان بۇقات بىسىل
 تىلى باسا كوكتەپ قونىپ المىپتى. ادام جىبەرىپ جەردى
 بوساتسىن دەسەم، جۋاندىعىن بۇلداپ، كۇش كورسەتىپ قۇيىپ
 جىبەرىپتى. سول ءۇشىن ەكەۋىڭ جان بالاسىنا سەزدىرمەي
 تۈندەلەتىپ بۇقاتتىڭ اق جال جۇيرىك اتىن، بىلىنىدەي
 تىماعىن، كىسەلى بەلبەۋىن جانە وشلىعىن اكەلىپ بەرىڭدەر.
 ايتقاننىمىن اۋساي باسىساڭ مەنەن جاقسىلىق كۈتپەڭدەر.

كەۋىڭنىڭ ەرلىگىڭ مەن ەيتىلىگىڭدى وسىنداي ەل سىنە
جاراتىپ ءبىر كورەيىن. ەگەر ماقۇل كورسەڭدەر ەرتەڭ تۈستە
وسىندا كەلىڭدەر. ۇرلىقتى قويىپ، بۇل جۇمىستى
ورىنداساڭدار، كەۋىڭگە قىرىقتان سەكسەن تۇسلىق قوي
قوساقتاپ بەرمەن، بۇل — ۋاعدا بولسىن! قانات قىلساڭدار
وسى دا سەندەردى ولتىرە قويما، — دەيدى. ويلانا وتىرىپ
تايغارا «ماقۇل» دەيدى دە، كارىباي ۇندەمەي شىعىپ كەتەدى.
ەرتەسى ايتۋ بويىنشا كەۋى وسەردىڭ ۇيىنە كەلەدى.

تۈسكى قوي كەلە اقسارباس توقتىنى اتاپ سويىپ، ەتىن
بىلىقتىپ پىسىرتىپ قويىلان وسەر استاۋعا ءبىمراق
سالىدىرىپ، كەۋىنىڭ الدىنا قويدىرادى. قىمىز بەن ەتكە ابدەن
تويىعان تايغارا مەن كارىبايدى بەسىن ەڭكەيە جولعا شىعارادى.
تايغارا ۇيدەن شىعا بەرە بولسا جاق كەرەگە باسىندا ءىلۋلى
تۇرەلەن تۈستىكتىڭ ەتەگىنەن ءبىر كەسىپ قويىنما تەل
سالىپ، دالعا بەتتەيدى. اتتانار الدىندا وسەر سۈمبەدەي جاراپ
تۇرەن كوك جال اتىن جايلاقتاپ كەۋىنە ۇسىنىپ:

— وسى اتپەن بارىڭدار، جەر اراسى جالقىن، مىنگەسىپ
الىڭدار، باسقا جىلقىنىڭ قاجەتى جوق، كوزگە ءتۈسىپ
قالاسىڭدار، قايتاردا بىرەۋنىڭ بۇقاتتىڭ اتىن مىنەسىڭدەر.
كەرباعىپ، كەسەل بولماسا كوك جال ات ۇستىنەن جىلقى
ايداسا دا پىسىقىرىپ، كىسەنەمەيدى. ال، جولدارنىڭ بولسىن! —
دەپ اتتاندىرادى.

سول بەتى تارتقان كەۋى سارىمىساقى بۇلاقتى ورلەي
قابىرعالاپ، تۈيەتاستىڭ قورىمىنا بارىپ بەكىنەدى. قىس
قارايىا بەرە كارىباي تايغارعا:

— سەن وسىندا قىل، مەن ءبىر بارىپ كورەيىمىن، —
دەيدى. سوندا تايغارا تۇرىپ:

— جوق، بۇل قارا شوقپاردىڭ عانا ءجۈرىسى ەمەس. مەن

